

Replik *til Niels Erik Rosenfeldt og Bent Jensen*

AF
JON REINHARDT-LARSEN

Som yngre historiker glæder det mig meget, at mit arbejde har vakt så stor opmærksomhed hos den ældre generation, at to koryfæer inden for sovjetforskningen som Niels Erik Rosenfeldt og Bent Jensen har fundet det umagen værd at kommentere min debatanmeldelse af Rosenfeldts bog *Verdensrevolutionens generalstab*.¹ Også selvom der ikke just er tale om lovprisning af mit arbejde. Rosenfeldt skriver således, at min „debatfacon ligner ikke ligefrem vejen til større indsigt“,² mens Jensen karakteriserer min kritik af Rosenfeldt som værende umådeholden.³ At min kritiske anmeldelse ikke falder i god jord, kommer ikke som den store overraskelse, da jeg jo angriber en position, som de pågældende forskere har forsvaret i en menneskealder. Men vigtigst er dog, at de to historikere desværre behandler min centrale anke mod Rosenfeldts bog.

Min hensigt med anmeldelsen var ikke, som Jensen skriver, „at demonstrere, hvor dårlig en historiker Niels Erik Rosenfeldt er i bogen *Verdensrevolutionens generalstab*“,⁴ men derimod at vise, hvordan en ellers dygtig historiker i populærvidenskabens navn har skrevet en i nogen henseender tvivlsom bog, i hvilken en bestemt og ensidig fortælling fører frem til en række konklusioner, som ikke synes at stemme overens med det kildemateriale, der ellers ligger til grund for analysen.

Jeg vil gerne takke Rosenfeldt for at have taget sig tid til et grundigt svar. Der er tale om en udførlig argumentation, hvor der til tider kommer ny eller uddybende information frem, som man ikke finder i *Verdensrevolutionens generalstab*. Jeg synes dog, at han rammer ved siden af, når han hævder, at jeg direkte har fordrejet adskillige af hans syns-

1 Jon Reinhardt-Larsen: „Verdensrevolution som traditionalistisk populærhistorie“, *Historisk Tidsskrift*, 116:2 (2016), s. 491-507.

2 Niels Erik Rosenfeldt: „Svar til Jon Reinhardt-Larsen“, *Historisk Tidsskrift*, 117:1 (2017), s. 206.

3 Bent Jensen: „Replik til Jon Reinhardt-Larsen“, *Historisk Tidsskrift*, 117:1 (2017), s. 207.

4 Smst.

punkter, og at jeg slår mig op som en, der mestrer kilderne i modsætning til størstedelen af andre forskere.⁵

Jeg medgiver gerne, at min anmeldelse stedvis kan forekomme en smule for skråsikker, men jeg forstår ikke, hvordan jeg kan have fordrejet Rosenfeldts synspunkter, når det netop er de synspunkter, jeg anfægter, som han gør et så stort nummer ud af at forsvare, herunder moralisering i historieskrivningen og troen på verdensrevolutionen. Hvis jeg havde fordrejet hans synspunkter, kunne han jo nøjes med at påpege, hvorledes dette var tilfældet. Snarere end at modbevise min kritik af den traditionalistiske fortælling som ensidig synes Rosenfeldts insisterende defensorat at bekræfte den. Hans svar forholder sig nemlig ikke tilfredsstillende til den grundlæggende kritik: At hans konklusioner ikke stemmer overens med kildematerialet.

Et konkret eksempel, jeg anførte i min debatanmeldelse, var, at Rosenfeldt ikke brugte kildesamlingen *Dimitrov and Stalin* i sin analyse af Den Spanske Borgerkrig. I sit svar refererer Rosenfeldt tre passager fra dette værk, der synes at bekræfte hans fortælling og modbevise min kritik.⁶ Det er dog værdt at bemærke, at Rosenfeldt kun vælger at referere redaktørernes kommenterende afsnit og ikke kilderne selv. Jeg troede, at det fremgik af min tekst, at min kritik gik på den manglende brug af *kilderne*, men jeg kunne måske have gjort dette tydeligere. Hvor om alting er, så mener jeg, at historikeren først og fremmest må gå til kilderne, ikke mindst når det drejer sig om serien *Annals of Communism*, som *Dimitrov and Stalin* er en del af, hvor flere historikere har påpeget en diskrepans mellem indholdet af kilderne og de kommenterende afsnit.⁷

Jeg hævder bestemt ikke, at man skal stole blindt på kilderne, men hvis man ikke tager sit udgangspunkt i en kritisk analyse af disse, hvor er den faglige integritet så henne? Jeg slår mig på ingen måde op som en, der mestrer samtlige kilder fra de sovjetiske arkiver, blot som en, der har overblik over store dele af kildematerialet om Den Spanske Borgerkrig, og det er på disse kilder, jeg bygger min kritik. Selvom Rosenfeldt gerne vil fremstille det, som om jeg står alene med denne

⁵ Rosenfeldt 2017, s. 206.

⁶ Smst., s. 196-7, 199.

⁷ Helen Graham: „Spain Betrayed? The New Historical McCarthyism“, *Science & Society*, 68:3 (2004), s. 364-369; Frank Schauff: „A Comment on Recent Literature on Soviet and Comintern Involvement in the Spanish Civil War“, *Iberoamericana, Nueva época*, 8:29 (2008), s. 205-214; Francisco J. Rodríguez Jiménez: „Aproximación a la historiografía estadounidense sobre la Guerra Civil española“, *Studia Historica. Historia Contemporánea*, 32 (2014), s. 463-480.

tolkning, så er faktum, at min analyse deles i varierende grad af de førende internationale eksperter på området.⁸

Mit ønske med anmeldelsen var at påpege, at den traditionalistiske historieopfattelse er for snæversynet. Dens kompromisløse udlægning af Sovjetunionen som roden til alt ondt i 1900-tallet fratager en stor gruppe af mennesker deres stemme i historien og reducerer komplekse årsagssammenhænge og politiske processer til et spørgsmål om godt og ondt. Jeg fandt *Verdensrevolutionens generalstab* alt for unuanceret (i modsætning til Rosenfeldts yderst nuancerede doktordisputats), og det var det, jeg adresserede med konkrete henvisninger til kilderne. At denne praksis skulle være en debatfacon, der ikke medfører større indsigt, forekommer mig nu også at være noget snæversynet.

⁸ David T. Cattell: *Communism and the Spanish Civil War*, Berkeley 1955; Jurij Rybalkin: *Operatsija „X“. Sovjetskaja voennaja pomosh' respublikanskoj Ispanii, 1936-1939*, Moskva 2000; Helen Graham: *The Spanish Republic at War, 1936-1939*, Cambridge 2002; Frank Schauff: *Der verspielte Sieg. Sowjetunion, Kommunistische Internationale und Spanischer Bürgerkrieg, 1936-1939*, Frankfurt 2004; Daniel Kowalsky: *Stalin and the Spanish Civil War*. New York 2008; Ángel Viñas: *La soledad de la República. El abandono de las democracias y el viraje hacia la Unión Soviética*, Barcelona 2006; Ángel Viñas: *El escudo de la República. El oro de España, la apuesta soviética y los hechos de mayo de 1937*, Barcelona 2007; Ángel Viñas: *El honor de la República. Entre el acoso fascista, la hostilidad británica y la política de Stalin*, Barcelona 2009; Michael Jabara Carley: „Caught in a Cleft Stick: Soviet Diplomacy and the Spanish Civil War“, i Gaynor Johnson (red.): *The International Context of the Spanish Civil War*, Newcastle 2009; Alfonso Guerra: „En honor de la verdad“, i *Los rusos en la Guerra de España, 1936-1939*, Madrid 2009; Fernando Hernández Sánchez: *Guerra o revolución. El partido comunista de España en la guerra civil*, Barcelona 2010; Michael Alpert: *The Republican Army and the Spanish Civil War, 1936-1939*, Cambridge 2013; Boris Volodarsky: *El caso Orlov. Los servicios secretos soviéticos en la guerra civil Española*, Barcelona 2013; Josep Puigsech Farràs: *Falsa leyenda del Kremlin. El consulado y la URSS en la Guerra Civil Española*, Madrid 2014; Morten Heiberg: „La Guerra Civil española en la historiografía nórdica“, i Ángel Viñas & Juan Andrés Blanco (red.): *La Guerra Civil española, una visión bibliográfica*, Madrid 2017.